

EXCELLENTE GESPREKSVOERING MET EXCELLENTE LEERLINGEN

DEEL 2:
Leerdoelenoverzicht (groep 3 - 4)

Deze uitgave maakt onderdeel uit van het product 'Excellente gespreksvoering met excellente leerlingen'. Dit product is voortgekomen uit een door 'Expertisecentrum Nederland' en 'BCO Onderwijsadvies' ingediend voorstel ten behoeve van de 'Call for Proposals 2013-2014', uitgezet door School aan Zet.

© Buiten het downloaden zijn alle rechten op dit product voorbehouden aan:

School aan Zet

Postbus 556, 2501 CN Den Haag

e-mail: secretariaat@schoolaanzet.nl

Titel: Excellente gespreksvoering met excellente leerlingen

Auteur(s): Cindy Teunissen, Maud van Druenen, Marian Bruggink en Mat Custers

Coördinatie: School aan Zet

Vormgeving en fotografie: Joeri Multimedia

School aan Zet wordt uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van OCW, de PO-Raad en de VO-raad.

INHOUDSOPGAVE

Uitleg bij Leerdoelenoverzicht	5
Leerdoelenoverzicht: Denkdoelen	6
Leerdoelenoverzicht: Taakwerkhoudingsdoelen	7
Suggesties werken aan denkdoelen	8
Denkdoelenkaartjes	13
Kopieerbladen Grafische modellen	14

UITLEG BIJ LEERDOELENOVERZICHT

Dit leerdoelenoverzicht bevat de volgende onderdelen:

- Overzicht van de denkdoelen (ook in leerlingentaal)
- Overzicht van voorbeelden van doelen voor taakwerkhouding
- Suggesties voor het werken aan de denkdoelen
- Denkdoelenkaartjes
- Kopieerbladen met grafische modellen

Hierna vind je eerst een opsomming van de denkdoelen, onderverdeeld in de categorieën analytisch denken, creatief denken en kritisch denken. De doelen zijn geformuleerd op het niveau van de leerkracht (bijvoorbeeld 'De leerling herkent verschillen en overeenkomsten') en op het niveau van de leerling (bijvoorbeeld 'Ik kan vertellen wat hetzelfde is en wat verschillend is'). Vervolgens vind je hieronder een overzicht van voorbeelden van doelen voor taakwerkhouding.

Om de leerlingen te helpen meer grip te krijgen op de denkdoelen, kun je gebruik maken van denkdoelenkaartjes. Hiermee wordt een directe koppeling gemaakt tussen doel en visuele weergave. Wanneer je de kaartjes in kunt zetten, vind je terug in **Deel 1 Gespreksleidraden voor de leerkracht**.

Ten slotte vind je suggesties voor het werken aan de denkdoelen, onder andere met grafische modellen. Een grafisch model is een schema waar je in één oogopslag kunt zien hoe bepaalde begrippen met elkaar verbonden zijn. Deze modellen kunnen leerlingen steun bieden bij het werken aan bepaalde doelen.

LEERDOELEN OVERZICHT

Hieronder vind je een overzicht van de denkdoelen¹, omgezet naar leerlingdoelen. De leerdoelen gemarkeerd met **L** geven de leerlingdoelen voor groep 3-4 weer. De leerdoelen gemarkeerd met **L** geven de leerlingdoelen voor groep 5-8 weer. Als er geen leerdoel voor groep 3-4 vermeld staat, betekent dat dat dit leerdoel in die groep nog niet aan bod hoeft te komen.

DENKDOELEN

Analytisch denken

Analyseren

- o De leerling maakt een onderzoeksvraag inzichtelijker door de vraag op te delen in deelvragen.
 - L** Ik kan een vraag makkelijker maken door er deelvragen van te maken.

Relaties

De leerling ziet de relatie tussen verschillende onderdelen binnen het geheel:

- o De leerling herkent verschillen en overeenkomsten.
 - L** Ik kan vertellen wat hetzelfde is en wat verschillend is.
 - L** Ik kan verschillen en overeenkomsten noemen.
- o De leerling herkent oorzaken en gevolgen.
 - L** Ik kan vertellen waarom iets gebeurt. [maak 'iets' concreet m.b.v. de onderzoeksvraag]
 - L** Ik kan oorzaken en gevolgen noemen.
- o De leerling herkent problemen en oplossingen.
 - L** Ik kan een klein probleem oplossen. [maak 'een klein probleem' concreet m.b.v. de onderzoeksvraag]
 - L** Ik kan problemen en oplossingen noemen.
- o De leerling herkent volgorden.
 - L** & **L** Ik kan vertellen wat er eerst gebeurt en wat daarna.

Creatief denken

Voorspellingen

- o De leerling bedenkt gefundeerde mogelijke antwoorden of oplossingen voor een vraag of probleem (= hypothesen).
 - L** Ik kan voorspellen wat er gaat gebeuren.
 - L** Ik kan antwoorden of oplossingen bedenken voor een vraag of probleem en ik kan zeggen waarom ik dat denk.

¹ Deze lijst is gebaseerd op de Doelen en Vaardigheden Lijst van SLO (<http://hoogbegaafdheid.slo.nl/onderwijs/instrumenten/dvl/>)

Kritisch denken

Beargumenteren

De leerling kan inhoudelijk relevante argumenten geven bij:

- o zijn/haar mening.
 - L** Ik kan zeggen wat ik vind en waarom ik dat vind.
 - L** Ik kan mijn mening met goede argumenten onderbouwen.
- o de beslissingen die hij/zij neemt.
 - L** Ik kan de beslissingen die ik neem met goede argumenten onderbouwen.
- o een stelling, waarbij hij/zij zijn/haar eigen standpunt beargumenteert maar ook verwoordt wat argumenten van anderen zouden kunnen zijn zodat hij/zij deze argumenten kan weerleggen (omkeerbaar denken).
 - L** Ik kan bij een stelling zeggen wat ik zelf van de stelling vind en waarom en ik kan uitleggen waarom iemand anders een andere mening heeft. Ik kan vertellen waarom ik het niet eens ben met de argumenten van de ander.

Beoordelen

- o De leerling maakt onderscheid in feiten en meningen.
 - L** Als ik iets lees of hoor kan ik zeggen of iets een feit of mening is.
- o De leerling maakt onderscheid in betrouwbare en niet betrouwbare bronnen.
 - L** Als ik iets lees of hoor kan ik zeggen of deze informatie te vertrouwen is.

TAAKWERKHOUDINGSDOELEN

Hieronder vind je een overzicht van voorbeelden van doelen voor taakwerkhouding¹.

- o **L** Ik zet door wanneer iets niet direct lukt.
- o **L** & **L** Ik houd mijn aandacht goed bij mijn taak.
- o **L** & **L** Ik zorg dat mijn werk er netjes en verzorgd uitziet.
- o **L** & **L** Ik vraag hulp als ik ergens niet uitkom.
- o **L** Ik vraag om feedback om mijn werk te verbeteren.
- o **L** Ik verken een onderwerp voor ik ermee aan de slag ga.
- o **L** & **L** Ik zorg dat ik mijn taak af heb op de afgesproken datum.
- o **L** Ik houd me aan mijn planning en stel deze bij als dat nodig is.
- o **L** Ik licht mijn antwoorden toe en laat zo zien dat ik het begrijp

SUGGESTIES WERKEN AAN DENKDOELEN

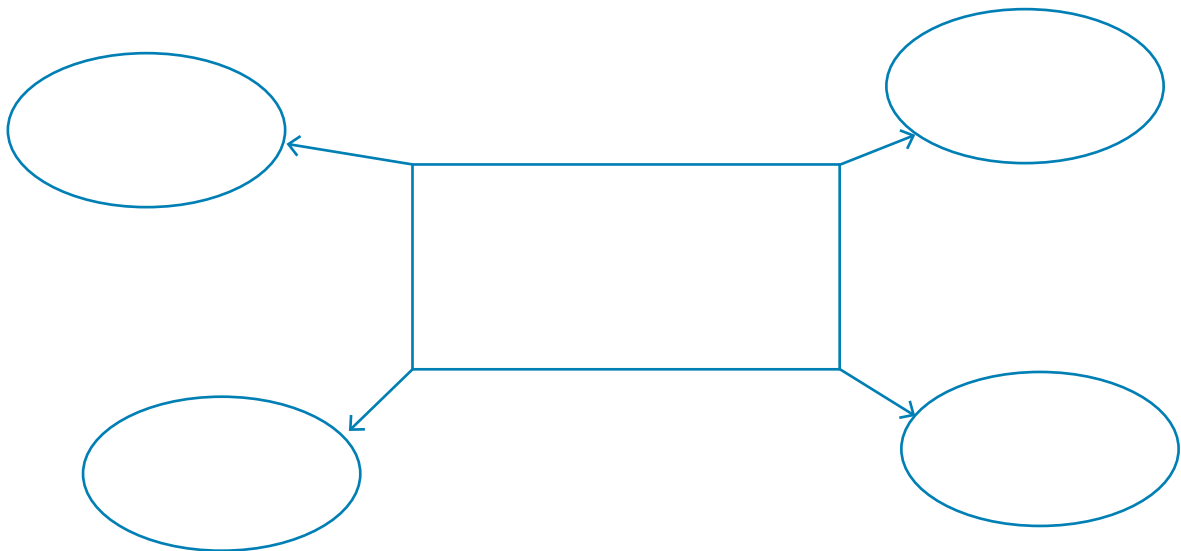
Analyseren De leerling maakt een onderzoeksvraag inzichtelijker door de vraag op te delen in deelvragen.

Wat houdt dit doel in?

Goed geformuleerde onderzoeksvragen zijn niet 1-2-3 te beantwoorden. Ze zijn vaak op te delen in deelvragen.

Welke grafische modellen kun je hierbij gebruiken?

- Een **woordweb**, waarmee het thema/de onderzoeksvraag uiteengezet kan worden in subonderwerpen/subvragen, die op hun beurt weer te onderscheiden zijn in sub-subonderwerpen of sub-subvragen.

- Ook een **mindmap** kan gebruikt worden om een thema/onderzoeksvraag te onderscheiden in deelvragen. In een mindmap worden kleuren gebruikt. Door de wijze van weergave is een mindmap nog meer gericht op het bij elkaar plaatsen van verbonden onderdelen en het structureren van de inhoud, waardoor er een logisch geheel ontstaat. Kinderen die ervaring hebben met deze werkwijze kunnen ook digitale mindmaps maken. Zie voor gratis software met een instructieboekje voor de leerling: <http://www.leerhof.be/index.lasso?p=37>.

Hoe maak je een mindmap?

1. Pak een groot vel blanco papier.
2. Begin met het thema in het midden en gebruik daarbij een gekleurd beeld.
3. Maak associaties met nieuwe onderwerpen en structureer deze door lijnen te trekken vanuit dit centrale thema (gebruik vloeiende, organische lijnen).
4. Zet per lijn één sleutelwoord of symbool.
5. Gebruik daarbij beelden, kleuren, symbolen, dimensies.
6. Werk deze nieuwe onderwerpen verder uit door nieuwe associaties.

Bron: www.leraar24.nl > Dossier
Mindmappen

Relaties leggen De leerling ziet de relatie tussen verschillende onderdelen binnen het geheel:

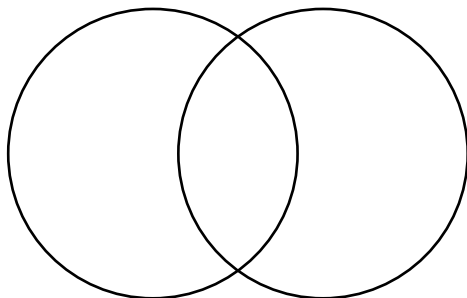
- De leerling herkent verschillen en overeenkomsten.
- De leerling herkent oorzaken en gevolgen.
- De leerling herkent problemen en oplossingen.
- De leerling herkent volgorden.

Wat houdt dit doel in?

Om een onderzoeksvraag te beantwoorden is het soms nodig om de relaties tussen verschillende onderdelen of gebeurtenissen aan te geven. Soms is de vraag zelf gericht op één van deze relaties (*Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen Nederland en Marokko? of Waardoor groeit mijn tuinkers?*).

Welke grafische modellen kun je hierbij gebruiken?

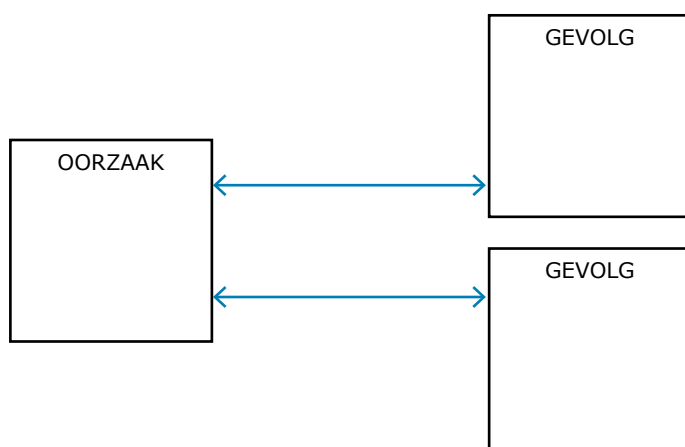
- **Venn diagram**, in het overlappende deel staan de overeenkomsten en links en rechts staan de verschillen tussen beide concepten.

- Een **tabel**, tabellen worden gebruikt om een veelheid aan gegevens te verwerken en op basis daarvan vergelijkingen te maken. Een voorbeeld uit *BLIKSEM, een motiverende aanpak voor begrijpend lezen* (van Elsäcker, Droop & van Druenen, 2013):

VOGELS						
	Uiterlijk	Voedsel	Nest	Leefgebied	Trekvogel?	Overige feiten
Reiger						
Koolmees						
Eend						
Gans						

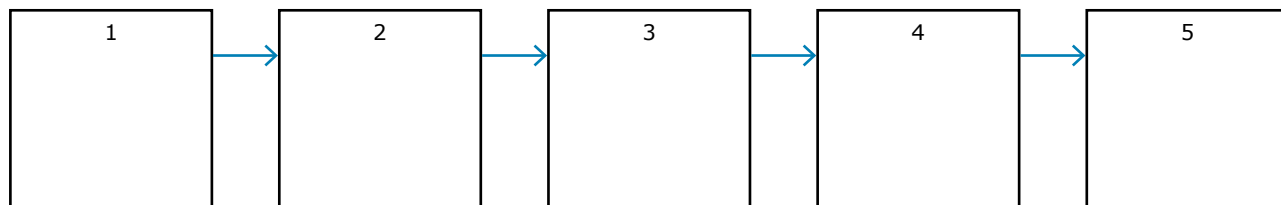
- Schema oorzaken en gevolgen

- Schema problemen en oplossingen

- Schema volgorden

Voorspellen De leerling bedenkt gefundeerde mogelijke antwoorden of oplossingen voor een vraag of probleem (= hypothesen).

Wat houdt dit doel in?

Voordat een leerling zijn of haar onderzoeksvraag gaat onderzoeken, denkt hij na over de mogelijke antwoorden: *Wat denk je dat er uit het onderzoek gaat komen en waarom denk je dat?* De leerling voorspelt de uitkomst van het onderzoek gebaseerd op de kennis die al in huis is. De leerling kan bijvoorbeeld een hypothese formuleren bij de vraag *Kan een plantje groeien zonder (zon)licht?* op basis van kennis die hij al heeft over de groei van planten. Een voorspelling van het antwoord op deze vraag zou kunnen zijn: *Ik denk dat planten niet zonder zonlicht kunnen groeien, want de blaadjes van een plant hebben licht nodig, anders verschrompelen ze.* Door de vraag te onderzoeken (bijvoorbeeld door een experiment op te zetten) gaat de leerling na of de voorspelling klopt. Het kan dus zijn dat de leerling erachter komt dat zijn kennis over het onderwerp niet correct of volledig was.

Beargumenteren De leerling kan inhoudelijk relevante argumenten geven bij

- zijn mening
- de beslissingen die hij/zij neemt
- een stelling, waarbij hij/zij zijn/haar eigen standpunt beargumenteert maar ook verwoordt wat argumenten van anderen zouden kunnen zijn zodat hij/zij deze argumenten kan weerleggen (omkeerbaar denken).

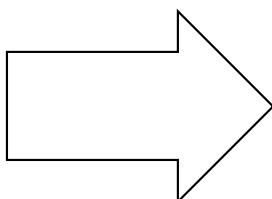
Wat houdt dit doel in?

Het gaat er bij dit doel om dat de leerling argumenten kan geven voor de stappen die hij neemt in het onderzoek, voor de uitspraken die hij doet, voor de standpunten die hij inneemt. In de gesprekken die de leerling met de leerkracht en/of zijn medeleerlingen voert over zijn onderzoek zal hij regelmatig zijn aanpak of mening moeten beargumenteren. De leerling leert open te staan voor meningen van anderen en in te gaan op de argumenten van anderen.

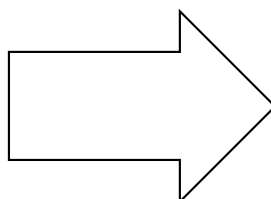
Welke grafische modellen kun je hierbij gebruiken?

- **Schema stelling met argumenten voor en tegen.** In de eerste pijl geeft de leerling aan hoe hij denkt over de stelling en welke argumenten hij daarbij heeft. In de tweede pijl geeft hij aan welke argumenten een ander zou kunnen hebben die een andere mening heeft. In de derde pijl worden de argumenten die de ander zou kunnen hebben, weerlegd.

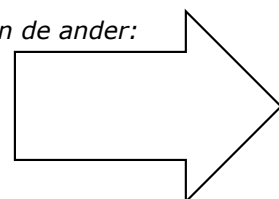
Dit vind ik:

Dit vindt de ander:

Ik reageer op de argumenten van de ander:

Beoordelen

- De leerling maakt onderscheid in feiten en meningen.
- De leerling maakt onderscheid in betrouwbare en niet betrouwbare bronnen.

Wat houdt dit doel in?

Bij het zoeken naar informatie om een onderzoeksvraag te beantwoorden is het belangrijk dat de leerling onderscheid leert maken in feiten en meningen en in betrouwbare en niet-betrouwbare informatie. De leerling ontwikkelt een kritische houding bij het zoeken naar informatie op het internet en in bronnenboeken. Belangrijk is dat de leerling niet uitgaat van één enkele bron om antwoord op zijn vraag te formuleren, maar meerdere bronnen met elkaar vergelijkt en van daaruit conclusies leert trekken.

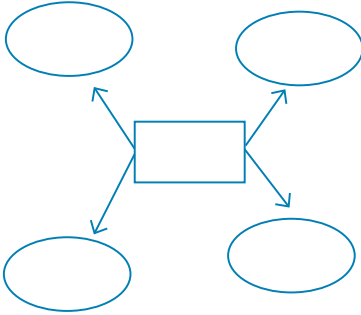
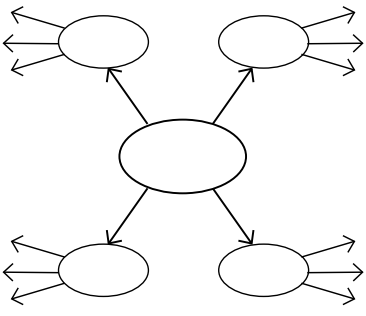
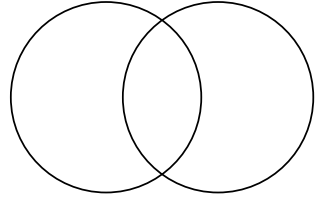
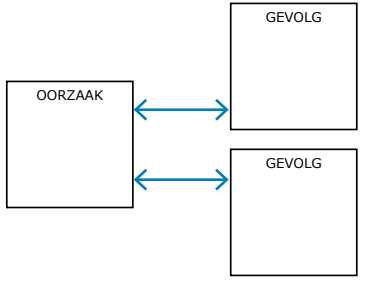
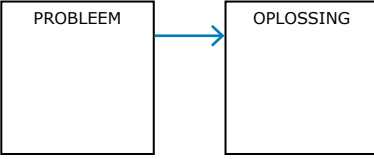
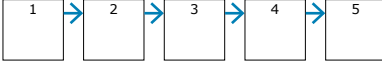
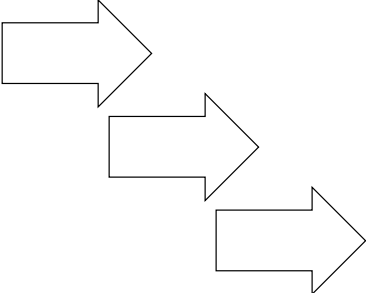
Welke grafische modellen kun je hierbij gebruiken?

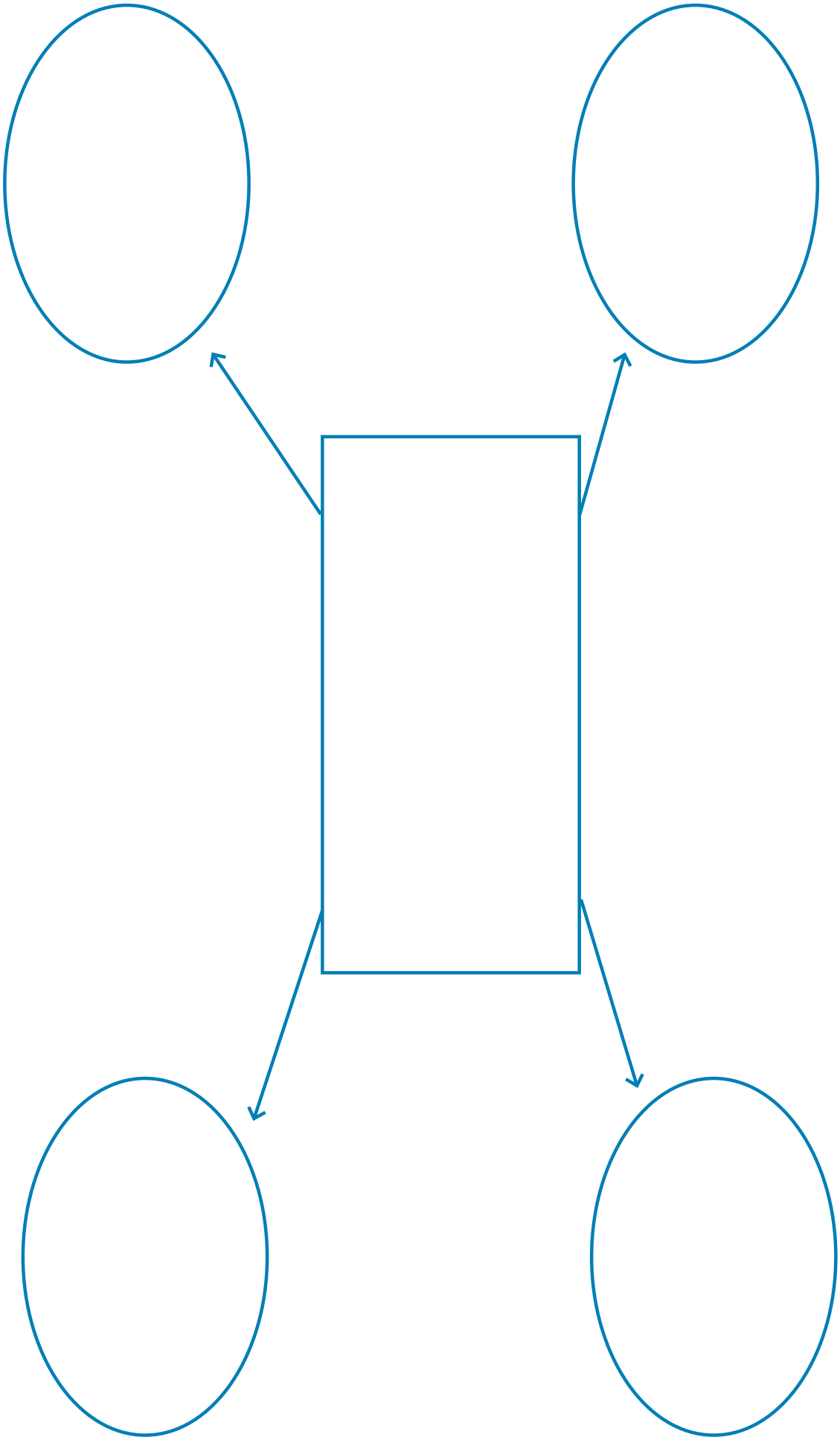
- **Schema onderscheid feit en mening.** Je kunt uit het werk van de leerling enkele passages selecteren, waarbij je twijfelt of het gaat om een feit of mening. De leerling gaat voor hemzelf na of het gaat om een feit of mening. Als het gaat om meningen, dan kun je de leerling sturen dat hij in zijn tekst ook duidelijk moet maken dat het een mening is ('volgens...'; 'X vindt...' e.d.).

Dit heb ik gelezen	Feit	Mening

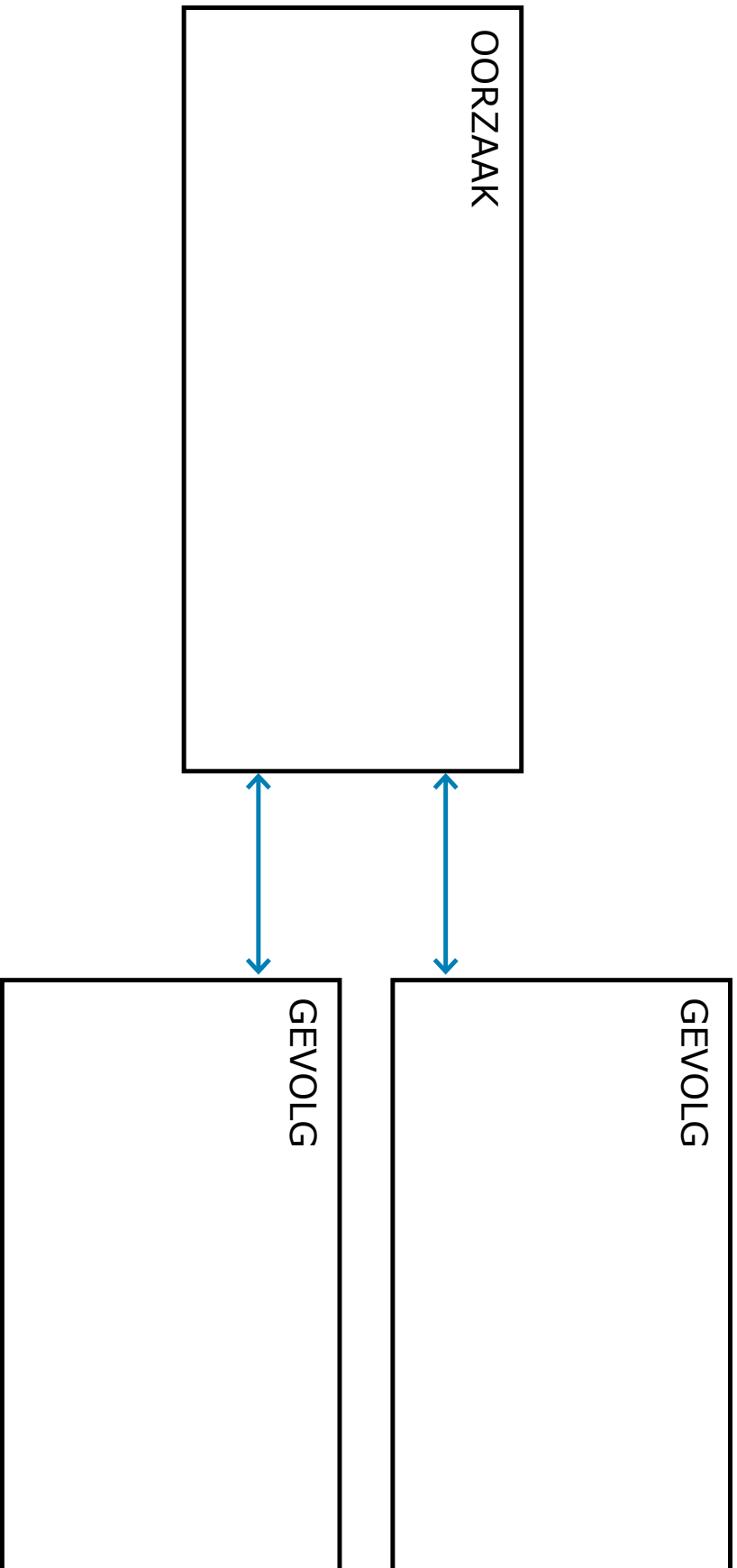
DENKDOELENKAARTJES

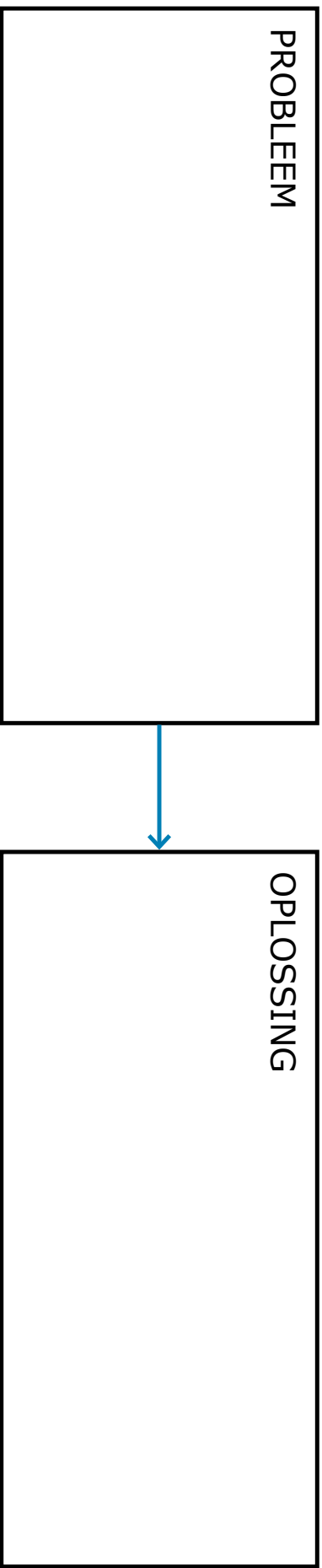
Met deze denkdoelenkaartjes kun je het bespreken van de denkdoelen visueel ondersteunen met behulp van grafische modellen. Knip de kaartjes uit en help de leerlingen die dat nodig hebben om op deze manier een directe koppeling te maken tussen doel en visuele weergave.

<p>WOORDWEB</p> 	<p>MINDMAP</p> 	<p>VERSCHILLEN EN OVEREENKOMSTEN</p> 															
<p>VERSCHILLEN EN OVEREENKOMSTEN</p> <table border="1" data-bbox="223 1232 539 1456"> <thead> <tr> <th></th> <th>Uiterlijk</th> <th>Voedsel</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Reiger</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Koolmees</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Eend</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Uiterlijk	Voedsel	Reiger			Koolmees			Eend						<p>OORZAAK EN GEVOLG</p> 	<p>PROBLEEM EN OPLOSSING</p>
	Uiterlijk	Voedsel															
Reiger																	
Koolmees																	
Eend																	
<p>WAT EERST, WAT DAARNA?</p> 	<p>ARGUMENTEN GEVEN</p> 	<p>FEITEN EN MENINGEN</p> <table border="1" data-bbox="1029 1680 1388 1848"> <thead> <tr> <th>Dit heb ik gelezen</th> <th>Feit</th> <th>Mening</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Dit heb ik gelezen	Feit	Mening												
Dit heb ik gelezen	Feit	Mening															

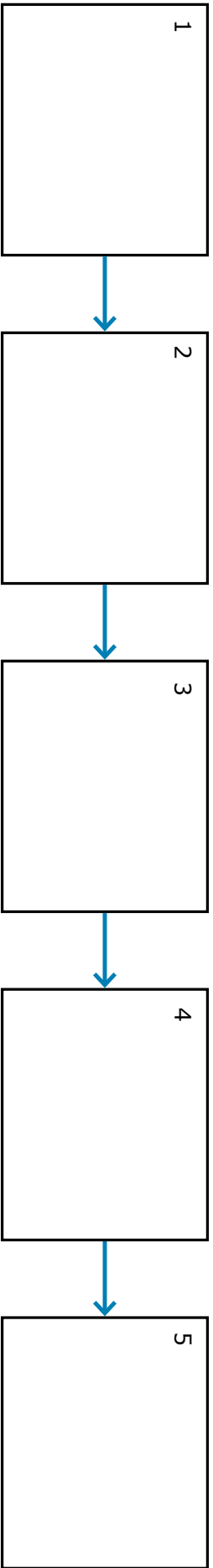

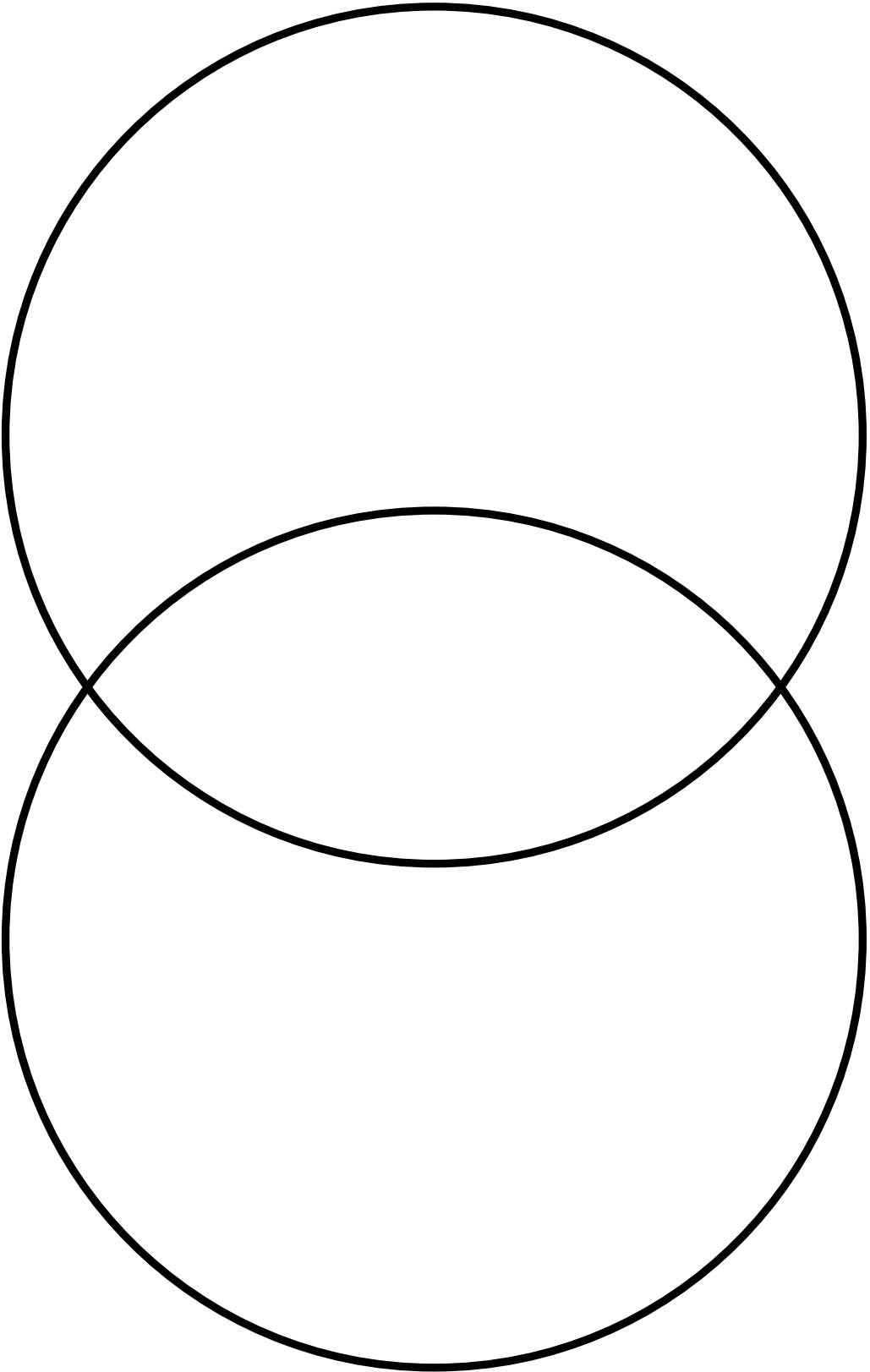

Kopieerblad Schema volgorde

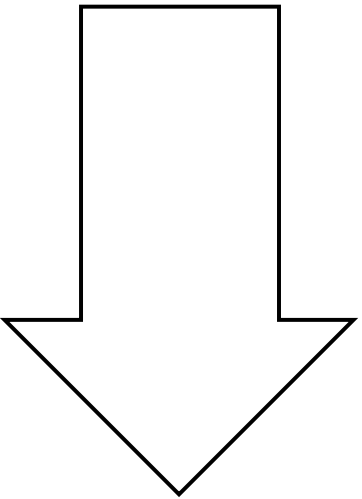

Kopieerblad Venndiagram: overeenkomsten en verschillen

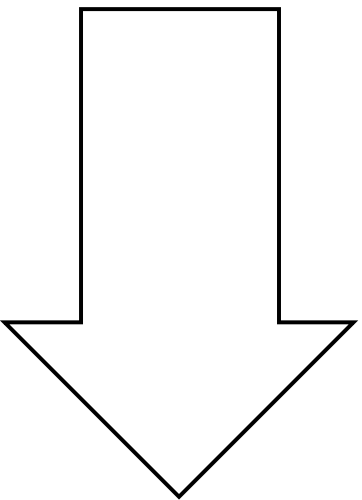

Kopieerblad Schema stelling met argumenten voor en tegen

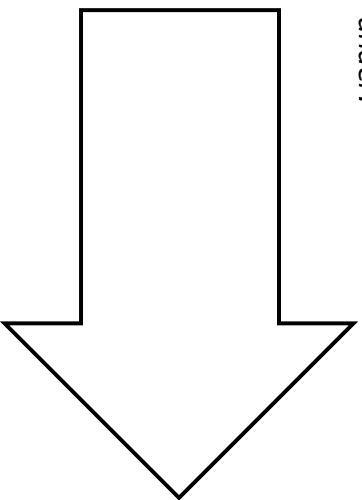
Dit vind ik:

Dit vindt de ander:

Ik reageer op de argumenten van de ander:

Kopieerblad Schema onderscheid feit en mening

Dit heb ik gelezen	Feit	Mening

School aan Zet

Lange Voorhout 20 | 2514 EE Den Haag

Postbus 556 | 2501 CN Den Haag

www.schoolaanzet.nl

